

גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: **פמראה, קראה, והקהלת, ויהי, ישאירו, חטאו, ולאזרח, פמראה, ומראה, יסעו, ויהאריד, ובהעלותו, למסעיהם, ובהקהיל, לצבאתם, נתנאל, שמעון, גדעוני, פגעאל, בנסעם, משנאיה, ותבער, ויצעק, תבערה, התאוו, ובעיני, אראה, שבעים, תראה, וקאמתים, הממעט, המתאווים, פתאם, שמעו, פמראה, ומראה, ויצעק.**

ח' ד': **מעשה** - השי"ן בצירי. ואין לקרוא מעשה בסגול.

ח' ו': **הלום** - הלמ"ד רפה, ובשווא נח. וכן הוא להלן. וכן הוא להלן בתיבת **ללום**.

ח' ז': **עליהם** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא עליהם באל"ף. וכן הוא להלן.

ח' ט': **את-כלי-עדת** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים את-כל עדת.

ח' י"א: **מאת** - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא מת. וכן הוא להלן.

ח' י"ב: **את-האחד חטאת ואת-האחד עלה ליי** - יש להקפיד להטעים היטב את הפשטא המפסיק שבתבת עלה, שהוא ניגון מפסיק יותר מהגרש שבתבת חטאת, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שתיבת ליי קאי רק על העולה, בעוד שקאי גם על החטאת וגם על העולה.

ח' י"ג: **והעמד** - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע, למרות הקושי. ויש להזהר שלא להבליע בתי"ו שישמע כאילו קרא והעמדת. או לחלקה לשתי מילים ולקרוך והעמדת. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקרוא בשווא נע. וכן הוא להלן י' ל': **מולדתי**. ולהלן י"א י"ב: **ולדתייהו**. ולהלן י"א י"ז: **ונרדתי**.

ח' י"ד: **והיי לי** - הטעם מלעיל בה"א².

ח' ט"ו: **ואחריכ** - החי"ת בחטף פתח. ואין לקרוא ואחרי כן בשווא נח.

¹ מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפניה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח, כגון מלך במקום מלאך, שמון במקום שמעון, ונג במקום נגה. וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה. וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וצוין לדבריו באור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגיש).

² עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה, ואין מתג תחת הה"א, השווא שאחריה נח. וכאן אין מתג תחת הה"א (וכ"כ מנחת שי במדבר א' נ', ח' ו'), ומוכח שהלמ"ד שאחריה בשווא נח. ואע"פ שיש מעט ספרים עם מתג בה"א, ספרים אלו הלכו בשיטה אחרת שלא דקדקה בהנחת מתגים אלו, ולא באו להורות שהשווא נע (כמו שהוכיח ר"ח), עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה הערה ה'). וכן כתב להדיא ר"ח חיוג' (שלשה ספרי דקדוק, עמ' 130), שהלמ"ד שבתבת הלויים בשווא נח.

ובסידור ר' שבתי סופר (תפילת שבת, משנת השיר שהלויים היו אומרים) כתב שהלמ"ד בשווא נע, ואף כתב שמהרש"ל בסידורו ניקד את הלמ"ד בחטף פתח, דהיינו שהבין ג"כ שהשווא נע. וכנראה מכיון שבספריהם היה מתג, לא חילקו, והסיקו מכך שהשווא נע.

³ ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

⁴ הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו. וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד.

⁵ משום נסוג אחר. וענין זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה י"ז.

ח' כ"ד: **נמעלה** - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוך נמלה, או לקרוך נמעלה בפתח העי"ן. וכן הוא להלן י' ה': **ותקעתם**. ולהלן י' ל"א: **ידעת**. ולהלן י"א ח': **טעמו**.

ח' כ"ה: **מצבא** - הצד"י בדגש, והשווא נע³.

ט' א': **אלי-משה במדבר-סיני** - הבי"ת רפה. וכן הוא להלן י"ב ח': **בעבדי במשה**.

ט' ב': **וינעשו** - הוי"ו בשווא נע. ואין לקרוא וניעשו בפתח.

את-הפסח - הפ"א בקמץ⁴.

ט' ג': **וככל-משפטיו** - יש אומרים שהכ"ף הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח⁵.

ט' ז': **הקריב** - יש להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שהוא שם פעולה, שלא ישמע שקורא אקריב באל"ף שהוא לשון מדבר.

ט' ח': **מהיצינה** - היו"ד רפה (עיין חילופי נוסחאות), ויש להסתפק אם היא בשווא נע או בשווא נח⁶.

³ ומכיון שרוב הקוראים אינם מבחינים בהגיה בין וי"ו לבי"ת רפה, אם יקרא מצבא ללא דגש ובשווא נח, ישמע כאילו קורא מצנה.

⁴ ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה ג'.

⁵ הטעמים אתנחתא וסוף פסוק, שהם הטעמים המפסיקים ביותר, גורמים לשינוי ניקוד האות המוטעמת משום ההפסק, וכגון במקום שמים, באתנחתא וסוף פסוק שמים. ארץ-ארץ. מצרים-מצרים. לילה-לילה.

ובפסוקים שאין בהם אתנחתא, הטעם המפסיק ביותר שבפסוק מלבד הסוף פסוק מקבל את דין המפסיק הגדול במקום האתנחתא, וגורם לשינוי הניקוד כבאתנחתא, כגון: למשה אפרים הושע בן-נון (במדבר י"ג ח'), הביא בכליותי בני אשפתו (איכה ג' י"ג), ונגס בחרצול שני הכפישני באפר (שם ט"ז), ואלה תולדות פריץ פריץ הוליד את-חצרון (רות ד' י"ח), ועבד הוליד את-ישי וישי הוליד את-חצרון (שם כ"ב). ומשום כך מנוקד כאן את הפסח בקמץ, שאין בפסוק אתנחתא, והטפח הוא המפסיק הגדול ביותר בפסוק.

ויש לציין, שבפסוקים שבהם אין הפסק ענין במפסיק הגדול שבפסוק, אינו מקבל את דין האתנחתא, ואינו גורם לשינוי הניקוד, כגון: לא משה משפט אבינן קריבו (שמות כ"ג ו'), ונשם את-מקד הפתח למשכון (שם מ"ב כ"ח).

⁶ משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת וארא תשע"ה הערה י"ב.

⁷ הכלל הוא שאחר ה"א הידיעה תמיד יבוא דגש (למעט כשבאה אחריהם אחת מאותיות אהזע"ר שאינן מקבלות דגש), אך יש פעמים שכאשר תבוא אות שוואית אחר ה"א הידיעה, ישמט ממנה הדגש, ותופעה זו שכיחה מאד באותיות יו"ד ומ"ם הבאות אחר ה"א הידיעה. וכאשר נשמט דגש זה, תנועת הפתח נסגרת ע"י השווא נח במקום ע"י הדגש.

ותיבת מה דינה כה"א הידיעה שתמיד יבוא דגש אחריה, ובחמשה מקומות במקרא בהם באה אות יו"ד שוואית אחר תיבת מה, נשמט ממנה הדגש (והם: מהר יצנה, במדבר ט' ח'. מהר-יבקר, שופטים ז' י"א. מהר-יבקר, ירמיה ה' ט"ו. מהר-יבקר, פי, חבקוק ב' א'. מהר-יבקר, תהילים פ"ה ט'. ויש מקום נוסף שבאה אות יו"ד שוואית אחר תיבת מה, ובו היו"ד דגושה, והוא: מהר-יבקר, תהילים פ"ד ב').

ובפשטות נראה שגם בזה תנועת הפתח נסגרת ע"י השווא נח במקום הדגש, וממילא השווא ביו"ד הוא שווא נח, שאם השווא נע, ההברה תישאר פתוחה (ונראה שהטעם לזה שרק כאשר באה אות שוואית אחר ה"א הידיעה נשמט הדגש, ולא בשאר תנועות, משום שרק כשבא שווא יכולה ההברה להיסגר גם ללא הדגש ע"י שווא נח, משא"כ בשאר תנועות שאם ישמט הדגש ההברה תישאר פתוחה, ולכן לא יכול הדגש להישמט. ואמנם ע"פ המסורה יש מקומות בהם למרות שנשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה, בכל זאת השווא נע וההברה פתוחה, אך מ"ם במקרים אלו שהשווא נע וההברה פתוחה יבוא תמיד מתג בה"א, וע"י הארכת התנועה יכולה התנועה להישאר פתוחה, אך כאשר לא בא מתג, לא מצאנו שההברה יכולה להישאר פתוחה).

וכיוצא בזה מצאנו מקום נוסף שנשמט הדגש באות שוואית שאחר תיבת מה (והוא: מה-שתי, זכריה ד' י"ב), ואכן כתב רד"ק (מכלול ק"מ ע"א, עט סופר ד' ע"ב) ששווא זה נקרא בשווא נח, ונסמכת על מילת מה שלפניה. דהיינו, שהשווא נח סוגר את ההברה הפתוחה שבתחתיה מה. ומכל זה נראה שהיו"ד כאן בשווא נח. אך מאידך, כתבו המדקדקים ששווא בראש מילה הוא נע לעולם, ולא כתבו שבתחתיה המוקפת לתיבה שמסתיימת בהברה פתוחה השווא נח בראש מילה, ולכאורה ישמע שגם במקרה כזה השווא נע.

ולמעשה יש ממדקדקי זמננו שסוברים שהיו"ד בשווא נח (וכן דעת ר' דוד יצחקי ור' יעקב לויפר), ויש הסוברים שהיו"ד בשווא נע (וכן דעת ר' אליהו לוי).

ט' י': **פִּי־יְהוָה יִטְמָא** | - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה*
לְנֶפֶשׁ - ה'למ"ד בקמץ. ואין לקרוא לנֶפֶשׁ בשווא נע.
וַעֲשֵׂה פֶסַח - הטעם מלעיל בעי"ן*^{יב}. וכן הוא להלן.
ט' י"ב: **לֹא יִשְׁבְּרוּכוּ** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים לא־יִשְׁבְּרוּכוּ.
ט' ט"ו: **הַקָּיִם** - יש להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שהוא שם פעולה, שלא ישמע שקורא אָקִים באל"ף שהוא לשון מדבר.
ט' י"ז: **וְאֶחָדֵינוּ** - הטעם מלעיל באל"ף*^{יג}.
י' ג': **אֶל־פֶּתַח** - יש להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא פֶסַח בסמ"ך*^{יד}.
י' י': **וְבַמִּוֶּעֲדֵיכֶם** - הוי"ו במתג, והבי"ת שאחריו בשווא נח"ט.
חֲדָשִׁיכֶם - השי"ן בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא חֲדָשִׁיכֶם בשווא נע שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.
י' ט"ו: **יִשְׁשַׁכֶּר** - השי"ן השניה לא נשמעת, ונקרא יִשְׁכָּר.^י
י' כ"ג: **כִּי־יִפְדֶּהֲצֹר** - הה"א לא נשמעת, ונקרא פְּדָצֹר.
י' כ"ח: **וַיִּסְעוּ** - יש להקפיד לנגן את הטעם סוף פסוק כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפניו ולהטעים וַיִּסְעוּ*^{טז}.
י' כ"ט: **נִסְעִים** | **אֲנִיָּהוּ** - מונח לגרמיה, ואינו מונח רגיל עם פסיק אחריו*^{יז}.

^י שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שיה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות. אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודולגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחס הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקרו. והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקרוא בתי"ו דגושה.

^{יט} ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה כ"ג.

^כ ע"פ כל המקורות מכל המדקדקים ראשונים ואחרונים (בן-אשר, אבן-עזרא, רד"ק, רמ"ה, מאירי, ועוד רבים), יש לקרוא תיבה זו בשי"ן אחת בלבד, והמנהגים השונים הנהוגים במקצת קהילות לקרוא בשתי שיני"ן, אין להם מקור קדום כלל, אלא התחילו להתפשט לפני כשלוש מאות שנה מאחד שחידש לקרוא בשתי שיני"ן (נחלת יעקב), וכבר דחו גדולי המדקדקים האחרונים את דבריו מכל וכל (המכתב מאליהו על האור תורה, המדקדק רו"ה, ר' שלמה דובנא, רוו"ה, ועוד).

^{כא} מכיון שהסוף פסוק בא כאן מיד אחר האתנחתא, ללא טעם נוסף ביניהם, וע"י זה נוצר קצת מחסור בנגינה, יש נטיה להוסיף טעם נוסף לפני הסוף פסוק. ויש להזהר לא לעשות כן אלא להטעים כראוי.

^{כב} הטעם מונח הוא טעם מחבר, ואילו הטעם מונח לגרמיה (שתמונתו כמונח רגיל, אלא שבא פסיק אחריו להודיע שהמונח שלפניו הוא המונח המפסיק) הוא טעם מפסיק, ובדרך כלל הוא בא לפני מונח רביע (כגון: אֶת־קִלְעֹשׁב | זָרַע זָרַע, וְלָקַל | רִמְשׁ עַל־הָאָרֶץ), אך יש פעמים שבא גם לפני טעמים אחרים. וכאשר בא מונח ואחריו פסיק, ואין אחריו מונח רביע, יש להסתפק אם הוא מונח לגרמיה, או שהוא מונח רגיל אלא שבא אחריו פסיק (פסיק בא רק אחר טעם מחבר, ועניינו להורות על שהיה מועטת מסיבות שונות, אך לא מסיבות תחביריות של פיסוק וחיתוך הענין, שהתחביר מתבטא בניגון הטעמים בלבד, ולא ע"י שהייה בין התיבות).

וכדי לדעת איזה פסיק מורה על שהייה בפועל, ואיזה פסיק מורה שהמונח שלפניו הוא מונח לגרמיה המפסיק, מונה המסורה את כל הפסיקים שבמקרא המורים על שהייה, וכל פסיק שאינו נמנה ברשימה זו, מוכח שהוא לגרמיה. ומזה שפסיק זה אינו נמנה ביניהם, מוכח שאינו אלא סימן שהמונח שלפניו הוא מונח לגרמיה ולא המונח המשרת (רשימה זו של המסורה מצויה בכתבי יד שונים של המקרא, וכן במערכת המסורה שבדפוס מק"ג (אות פ'), אך הרשימה שבמק"ג שגויה ומבולבלת מאד לעומת הרשימות המצויות בכתבי היד).

אֲשֶׁר אָמַר יְיָ - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים אֲשֶׁר־אָמַר יְיָ במקף*^{יח}.

י' ל"ג: **לְתוֹר** - יש להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא לְסוֹר בסמ"ך*^{יט}.

י' ל"ה: **קוֹמָה** - הטעם מלרע במ"ם.

קוֹמָה | י' - מונח לגרמיה, ואינו מונח רגיל עם פסיק אחריו*^כ.

י' ל"ו: **שׁוֹבָה** - הטעם מלרע בבי"ת.

רַבְבּוֹת - הבי"ת בשווא נע, ואע"פ שיש ספרים המנקדים רַבְבּוֹת בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט*^{כא}. וכן הוא בנו"ן שלהלן י"א א': **קָמַתְאֲנִים**.

י"א א': **נִימָר** - הטעם מלעיל ביו"ד.

וְתֹאכַל - הטעם מלעיל בתי"ו.

י"א ד': **וְהָאֶסְפָּסָף** - האל"ף לא נשמעת, ונקרא וְהָסְפָּסָף*^{כב}.

י"א ו': **וַעֲתָה** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וַעֲתָה באל"ף. וכן הוא להלן.

אֶל־הַמָּן - הה"א בפתח, והמ"ם בדגש. והוא לשון מָן עם ה"א הידיעה לפניו. והקורא הֶמָן בקמץ ורפה*^{כג}, משנה משמעות לשמו של הֶמָן האגני. וכן הוא להלן.

בְּלִמִּי אֶל־הַמָּן עֵינֵינוּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים בְּלִמִּי אֶל־הַמָּן עֵינֵינוּ.

עֵינֵינוּ - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אֵינֵנו באל"ף.

י"א ז': **וַעֲיֹנָ פְעִינָ** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וַעֲיֹנָ פְעִינָ באל"ף.

י"א ח': **שָׁטָר** - יש להסתפק אם הטעם מלעיל בשי"ן, או מלרע בטי"ת*^{כד}.

ופרט לזה, ישנו כלל, שכל מונח ואחריו רביע, שיש פסיק ביניהם, לעולם המונח הוא מונח לגרמיה, ואינו מונח רגיל עם פסיק אחריו, פרט לפעם אחת בתנ"ך (בישעיה מ"ב ה': הָאֵל | יְיָ) שהוא מונח ופסיק, ואינו מונח לגרמיה (כלל זה מובא בספרי המדקדקים העוסקים בכללי הטעמים, וכגון בספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם).

^{כז} ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה ל'.

^{כח} כמבואר בארוכה במאמר החתפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

^{כט} דרך ה"א הידיעה להינקד בפתח, והכלל הוא שאחר ה"א הידיעה יבוא דגש (כגון: הַמָּיִם, הַשָּׁמַיִם). וכאשר אחר ה"א הידיעה באה אחת מהאותיות אהחע"ר שאינן מקבלות דגש, באותיות אע"ר יבוא במקום הדגש תשלום דגש, וה"א הידיעה תנוקד בקמץ במקום בפתח (כגון: הָאֵתֶד, הָרִאשׁוֹן). אך באותיות ה"ח שלפני ה"א הידיעה לא יבוא תשלום דגש, ואע"פ שנשמט מהן הדגש ה"א הידיעה תנוקד בהן בפתח (כגון: הָהוּא, הַקְּלוֹם).

וכיון שהאות אל"ף בתיבת וְהָאֶסְפָּסָף אינה נקראת, היה ראוי להיות מנוקד וְהָאֶסְפָּסָף בפתח ודגש, שהלא האל"ף אינה נקראת, וכאילו כתוב וְהָסְפָּסָף. אך למרות זאת, כיון שכתובה כאן האות אל"ף, אע"פ שאינה נקראת, בכל זאת נשמט הדגש מהאות סמ"ך שאחר ה"א הידיעה, וה"א הידיעה מנוקדת בקמץ לתשלום הדגש. ויותר מזה מצאנו בפסוק פי מִפִּית הַסּוֹרִים (קהלת ד' י"ד), שהיה ראוי להיות כתוב הַסּוֹרִים, ונשמטה האל"ף גם מהכתוב, ובכל זאת הה"א בקמץ כדינה אילו היתה לפני אל"ף.

^{כו} לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעות הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

הַשִּׁמְן - הטעם מלעיל בשי"ן, והמ"ם בסגול. ואין לקרוא הַשִּׁמְן מלרע.^{כב}

י"א י': אֶהְיֶה - יש אומרים שהאל"ף בקמץ קטן.^{כג} ויש אומרים שהאל"ף בקמץ גדול.^{כד}

י"א י": לָמָּה - הטעם מלרע במ"ם, והמ"ם רפה. ובהמשך הפסוק: **וְלָמָּה**, הטעם מלעיל בלמ"ד, והמ"ם דגושה.^{כה}

^{כז} ע"פ כללי הדקדוק דרך מילה זו להיות מוטעמת מלעיל, כי היא מנחי ע"ו (היינו שהאות האמצעית של השורש היא האות וי"ו, ששורשה שוט), אך יש הרבה יוצאים מן הכלל בנחי ע"ו שהם מלרע, ובפרט לפני אותיות גרוניות שגם נחי ע"ו מוטעמים פעמים רבות מלרע, וממקום סימון הטעם א"א ללמוד מאומה, כיון שהטעם תלישא קטנה מסומן תמיד בסוף התיבה, ולא במקום ההטעמה. ובספר פתח דברי כתב שהטעם כאן מלרע, וכ"כ במעשה אפד ובספר רב פעלים, וכן הביא מנחת שי שנמסר עליו כאן בספר ספרדי קדמון שהטעם מלרע, וכן הביא מנחת שי בירמיה (י"א י') שנמסר שם בספר קדמון שכאן הטעם מלרע. ובעין הקורא ליהב"י הנקדן כתב שהטעם מלעיל, וגם אור תורה נוטה לומר כן, וכן הדפיס ר"ה מלעיל בשתי תלישות ע"פ עין הקורא, וכן הדפיסו בתנ"ך קורן ע"פ ר"ה. ובכתבי היד א"א ו"א י' מוטעם כאן שִׁטָּה בשתי תלישות, אחת מעל השי"ן ואחת בסוף התיבה, לסמן שהטעם מלעיל בשי"ן. ובכ"י א"ז אף נמסר עליו במסורה "כן מטעים בשי"ן באספמים", דהיינו שבספרי ספרד הטעם מלעיל בשי"ן. וכן בכ"י א"ז נמסר (על תיבת יִסְרָאֵל, שמות ח' ז') שבספר ספרדי מוגה יפה הטעם בתיבת שִׁטָּה מוטעם מלעיל. וצ"ע למעשה.

^{כח} עיין רש"י ואבן עזרא שכתבו שהוא מלשון שִׁמְן והשי"ן מנוקדת בקמץ משום ההפסק. ורש"י כתב שא"א לפרש שהוא מלשון שִׁמְן, שאם כן ראוי להיות מוטעם הַשִּׁמְן מלרע והמ"ם בצירי. ומדבריו נראה שדרשת חז"ל (ימא ע"ה ע"א) שמוכה ממנה שהוא מלשון שִׁמְן, אינה ע"פ פשוטו של מקרא.

אך האבן עזרא כתב שאפשר לפרש שהוא מלשון שִׁמְן, ולפירוש זה אכן ראוי היה להיות מוטעם הַשִּׁמְן מלרע, אלא שהשתנה הטעם. וא"כ הקורא הַשִּׁמְן מלרע לרש"י שינה משמעות, ולאבן עזרא לא ברור שינה משמעות.

^{כט} וכך מסתבר ע"פ חוקי הלשון, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (כגון הכ"ף שבמילה פָּתַל שכאשר מתארכה המילה מתבטל החולם והופך לקמץ - פָּתַלִּיקָם), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור (אֶהְיֶה), וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן. וכן נראה שסבר בעל לשון למודים (הובא במנחת שי תהילים פ"ו ב').

ועוד, שדרך האות הקודמת לחטף, להנקד בניקוד החטף. ומכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן.

ואמנם אין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, אך כאן ההברה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית היתה ראויה להנקד בשווא נח (אֶהְיֶה), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף פתח ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן הקמץ שלפניה הוא קמץ קטן אע"פ שלמעשה ההברה נפתחה.

^ל שהרי כתבו המדקדקים (רד"ק מיכה ב' י"ב ותהילים פ"ו ב', ועוד מדקדקים) שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה שע"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן יש שכתבו שכל קמץ קטן חייב לבוא אחריו שווא נח או דגש, וא"כ קמץ הבא לפני חטף קמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

^{לא} דרך תיבת למה להיות מוטעמת מלעיל, ובמ"ם דגושה, אך כאשר המילה שאחריה מתחילה באחת מהאותיות אה"ע, והיא מחוברת אליה בטעם, היא מוטעמת מלרע, והמ"ם רפה, ויש לכלל זה כמה יוצאים מן הכלל (דקדוקי הטעמים סעיף 56, רד"ק במכלול קצ"ג ע"א, רשב"ם שמות ה' כ"ב). ובפשטות אינו סימן בעלמא, אלא שאותיות אה"ע הבאות אחר תיבת למה, גורמות לתיבת למה להיות מוטעמת מלרע (וכן נראה מלשון רשב"ם שם).

ויש שכתבו שיש חילוק במשמעות בין תיבת לָמָּה המוטעמת מלעיל לתיבת לָמָּה המוטעמת מלרע. רש"ר הירש (שמות ל"ב, י"א-י"ב) כתב השערה, שתיבת לָמָּה המוטעמת מלרע משמעה לשם מה, דהיינו שמסתבר שיש סיבה לכך, אולם התכלית בלתי מובנת, ותיבת לָמָּה המוטעמת מלעיל משמעה מדוע, דהיינו שהתכלית אמנם מובנת, והשאלה מדוע היא על עצם התכלית. ובספר דקדוקי תורה (עמ' קי"ט) כתב שניתן לבאר שתיבת לָמָּה המוטעמת מלעיל היא על דרך שאלה ותמיהה, ותיבת לָמָּה המוטעמת מלרע היא על דרך קובלנה ואנחה.

ולדבריהם, מה שכתבו המדקדקים שכאשר באה אחת מאותיות אה"ע אחר תיבת למה התיבה מוטעמת מלרע, הוא סימן בעלמא, ואינו הטעם שגורם שתיבת למה תהיה מוטעמת מלרע.

י"א ט"ו: אֶת־עֲשֶׂה לִי - הטעם מלעיל בעי"ן.^{כז}

י"א ט"ז: אֶסְפָּה־לִי - הסמ"ך בשווא נח.

י"א י": וְיָרֵדְתִּי, וְדַבַּרְתִּי, וְאַצְלֵתִּי, וְשִׁמְתִּי - הטעם מלרע בתי"ו.

י"א כ"ה: וַיֵּאָצֵּל - האל"ף לא נשמעת, ונקרא וַיֵּצֵל. והטעם מלעיל ביו"ד.

י"א כ"ו: שְׁנֵי־אַנְשִׁים | - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה.^{כח} וכן הוא בהמשך הפסוק: **הָאֶחָד** |.

הָאֶחָדָה - הטעם מלעיל באל"ף, והה"א שאחריו בחטף סגול.^{כט} ואין לנגן את הטעם בה"א או בלמ"ד.

י"א כ"ח: מִבְּחָרְיוֹ - הבי"ת בשווא נע. ואין לקרוא מִבְּחָרְיוֹ בפתח.

י"א כ"ט: הַמִּקְנָא - המ"ם רפה, ובשווא נע.^ל

י"א ל': וַיֵּאָסֶף - הטעם מלרע בסמ"ך, והסמ"ך בצירי. ואין לקרוא וַיֵּאָסֶף מלעיל ובסגול.^{לא}

י"א ל"ב: הַמִּחְרָת - יש אומרים שהמ"ם בקמץ קטן.^{לב} וי"א שהמ"ם בקמץ גדול.^{לג}

ולפי דבריהם, הקורא לָמָּה מלעיל במקום לָמָּה מלרע, או להיפך, שינה משמעות.

^{לד} הכלל הוא שאחר הטעם לא יבוא שווא נע או חטף, אלא רק שווא נח, ולפ"ז כאן שהטעם מלעיל באל"ף, הה"א ראויה להנקד בשווא נח, ואם הה"א מנוקדת בחטף סגול, הטעם צריך להיות מלרע בלמ"ד.

אך אע"פ כן מילת הָאֶחָדָה יוצאת מן הכלל, ובכל המקומות שמילה זו מוכרת במקרא הטעם מלעיל באל"ף והה"א מנוקדת בחטף סגול, אחר הטעם, וכן הוא בכל כתבי היד והדפוסים, וכן כתב להדיא יהב"י הנקדן בעין הקורא (בראשית י"ח ו'), שהה"א בחטף אע"פ שהטעם מלעיל, וכ"כ ר' משה הנקדן (דרכי הניקוד והנגינות) שמילת הָאֶחָדָה יוצאת מן הכלל שמנוקד חטף אחר הנגינה.

והטעם לחריג זה שמנוקד חטף אחר הטעם, משום שכאן מוכרח שהטעם יהיה מלעיל, ומוכרח גם שהה"א תנוקד בחטף ולא בשווא נח. שהרי כאשר באה אות ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילתה (כגון סדומה במקום לסדום, חרנה במקום לחרן וכדו') הכלל הוא שהמילה תוטעם לעולם מלעיל, וכאן באה ה"א בסוף התיבה במקום למ"ד בתחילתה (האהלה במקום לאהל), וע"כ המילה מוטעמת מלעיל דוקא.

ואע"פ שהטעם מלעיל באל"ף, הה"א שאחריה מנוקדת בחטף ולא בשווא נח, משום שאות ה"א מוצאה מהגרון, ואין אפשרות להגות אות גרונית בשווא נח אחר חולם (ומטעם זה כאשר באה בסוף תיבה אות גרונית הראויה להנקד בשווא נח, והתנועה שלפניה מנוקדת בחולם, תבוא פתח גנובה לפני האות הגרונית, כדי שיוכלו לבטא כראוי את השווא נח באות הגרונית, כיון שהשווא נח אינו יכול להתרחב לחטף משום שאין חטף בסוף תיבה, וכגון במילים גְבוּהָ שְׁמוֹעַ, שהה"א והעי"ן נקראים בשווא נח, אך מחמת קושי ההגיה מוסיפים לפני פתח גנובה ונקרא גְבוּהָ שְׁמוֹעַ (או גְבוּהָ שְׁמוֹעַ, ואכ"ל בזה), כיון שאם לא כן א"א להגות את השווא נח באות גרונית אחר תנועה גדולה).

ומשום כך, למרות שע"פ הכללים הה"א ראויה להנקד בשווא נח, כיון שהטעם חייב לבוא לפני דוקא, והיא אות גרונית שא"א לה להנקד בשווא נח אחר חולם, הורחב השווא לחטף מחמת קושי ההגיה.

ובספר לחם הביכורים (דף ס"א) הקשה שלא יתכן חטף אחר הטעם, וכן הקשה גם על מילת צִעְרָה (בראשית י"ט כ"ג), ומסקנתו שבמילים אלו הטעם מלרע. אמנם, בסלת למנחה חזר בו וכתב על מילת הָאֶחָדָה שהיא מלעיל, ורק על מילת צִעְרָה נשאר במסקנתו שהיא מלרע.

^{לז} עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה.

ואע"פ שהה"א כאן היא ה"א התמה, כיון שהיא מנוקדת בפתח כניקוד ה"א הידיעה, ולא בחטף פתח כדרך ניקוד ה"א התמה (משום שאחריה שווא, ואין חטף לפני שווא), דינה כה"א הידיעה.

וכאן מוכח שהמ"ם בשווא נע מזה שמילה זו אינה מופיעה ביוצאים מן הכלל במסורה הנקראים בשווא נח למרות המתג.

וכן מוכח מזה שבכתב היד ט"ה המ"ם מנוקדת כאן בחטף פתח, ומוכח שהמ"ם נקראת בשווא נע. וכ"כ האבן עזרא כאן להדיא שהמ"ם נקראת בשווא נע.

^{לח} לעולם באסיפה שפירושה מיתה, הטעם מלעיל והסמ"ך בסגול (כגון: וַיָּגַע וַיָּצֶק וַיָּקָם וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּי, בראשית ל"ה כ"ט), ובאסיפה מלשון איסוף, הטעם מלרע והסמ"ך בצירי. ויתכן שאם קורא מלרע במקום מלעיל, או להיפך, משנה משמעות.

י"א ל"ג: עוֹלָנוּ - הדלי"ת בסגול, והנו"ן בדגש. והוא לשון יחיד נסתר. והקורא עוֹלָנוּ בצירי ורפה^ל, משנה משמעות ללשון רבים המדברים על עצמם^ל.

י"א ל"ג: מִכָּה רַבָּה מֵאֵד - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים מִכָּה רַבָּה מֵאֵד.

י"ב ב': הִרְק אֶדְרֵמְשָׁה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים הִרְק אֶדְרֵמְשָׁה.

הָלֵא גַם־בְּנוּ דְבָר - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים הָלֵא גַם־בְּנוּ דְבָר.

י"ב ו': אַמְיָהָ נְבִיאָם וְ - יש להקפיד להטעים היטב את הזקף המפסיק שבתיבת נְבִיאָם, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שה' הוא הנביא.

בְּמִרְאָה - האל"ף בקמץ. ואין לקרוא בְּמִרְאָה בסגול.

י"ב ח': פָּה אֶל־פָּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים פָּה־אֶל־פָּה במקף.

לְדָבָר בְּעֵבְדִי בְּמִשָּׁה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים לְדָבָר בְּעֵבְדִי בְּמִשָּׁה.

י"ב ט': וַיִּחַר אָף - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא וַיִּחַרְף^ח.

י"ב י"ב: אֶל־נָא תְהִי כְּמֵת - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים אֶל־נָא תְהִי כְּמֵת.

י"ב י"ד: וְאַבְיָהָ יִרְק יִרְק - תיבת וְאַבְיָהָ מוטעמת בפשטא ולא בקדמא^ט.

❖❖❖ ❖❖❖ ❖❖❖

❖ חילופי נוסחאות ❖

ח' י"ח: וְאַקָה אֶת־הַלְוִיִּם / (וְאַקָה אֶת־הַלְוִיִּם)

בטפחא אתנחתא – בכתבי היד: ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"טו ס"ז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר.

בפשטא זקף קטן – בכתבי היד: ט"ב ט"ה.

ל^ה שדרך האות הקודמת לחטף, להנקד בניקוד החטף. ומכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן. ואמנם אין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, אך כאן ההברה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית היתה ראויה להנקד בשווא נח (הַמְתַּחַת), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף פתח ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן הקמץ שלפניה הוא קמץ קטן אע"פ שלמעשה ההברה נפתחה.

ל^ו יש שכתבו שכל קמץ קטן חייב לבוא אחריו שווא נח או דגש, וא"כ קמץ הבא לפני חטף קמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

ל^ז לקוראים בהגיה המבחינה בין צירי לסגול, אם לא ידיגשו את האות, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הסגול. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין צירי לסגול, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידיגשו יש לחשוב בזה לשינוי משמעות.

ל^ח כבאיכה ד' י"ז: עוֹדִינוּ תְּקַלְיָה עֲנִינוּ אֶל עוֹרְנוּנוּ הָבֵל.

ל^ט הצירוף קדמא מהפך פשטא מצוי מאד במקרא, ולעומת זאת הצירוף פשטא מהפך פשטא הוא די נדיר, ומחמת הרגילות, ודמיון צורות הקדמא והפשטא, יש נטיה להטעים בקדמא ולא בפשטא.

ט' ח': מַה־יִצְנָה / (מַה־יִצְנָה)

היו"ד רפה – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ז, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"טו ס"ז, א"ב. ~ ובדפוסים: מק"ג, ברויאר. ~ וכן כתב מהר"ץ^ז.

היו"ד דגושה – בכתבי היד: ס"ח, א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.^{זא}

ט' י': פִּי־יִהְיֶה־טָמֵא / (פִּי־יִהְיֶה־טָמֵא)

במקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ו ט"ז, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

במרכא – בכתבי היד: ס"ב ס"ט ס"י ס"יז, א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, קורן.

במונח – בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"ז ס"ט, א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז. ~ ובדפוסים: לטריס, גינצבורג.^{זב}

ט' כ"א: אֶשְׂרֵי־יִהְיֶה / (אֶשְׂרֵי יִהְיֶה)

במקף – בכתבי היד: ט"ב, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ז, א"ב. ~ ובדפוס: ברויאר. בקדמא – בכתבי היד: ט"ו, ס"ב ס"ה ס"ו ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"טו ס"ז, א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.^{זב}

י"א י"ח: וְאַל־יִהְיֶה־תֹּאמַר / (וְאַל־יִהְיֶה תֹּאמַר)

בקדמא גרש – בכתבי היד: ט"א ס"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ז, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ז, א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, קסוטו, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם מקצת ספרים.

במונח רביעי – בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"ז ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"טו ס"ז, א"א א"ב א"ה א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, גינצבורג^{זג}, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם רוב ספרים.^{זג}

^ז וכן בספר חמדת ימים לר' שלום שבזי הביא בתוך דבריו טעם לזה שהיו"ד רפה.

^{זא} ששה פעמים בתנ"ך מופיעה אות יו"ד שוואית אחר תיבת מה: מה־יִצְנָה (במדבר ט' ח'), מה־יִצְבְּרוּ (שופטים ז' י"א), מה־יִצְבֹּר (ירמיה ה' ט'), תהילים פ"ה ט'), מה־יִצְרִי (חבקוק ב' א'), מה־יִדְּלוּ (תהילים פ"ד ב'). ובכתבי היד המדויקים (כתר ארם צובא, ט"ב ט"ד) היו"ד רפה בחמשה מקומות, ורק בפסוק מה־יִדְּלוּ (תהילים פ"ד ב') היו"ד דגושה. (בכתר אר"צ חסר במדבר ט' ח').

ובמנחת שי כתב בפסוק מה־יִצְבְּרוּ (שופטים ז' י"א) שבמקצת ספרים אין דגש ביו"ד. ובקונטרס דברי אמת כאן כתב רא"פ שבמק"ג ובמקרא קטנה ובעוד דפוסים היו"ד כאן רפה, ובאור תורה לא הגיה מאומה, ויש כמה דפוסים שהיו"ד כאן דגושה, ואולי אות יו"ד שוואית שונה משאר אותיות הדגושות אחר תיבת מה, וכמו שנמצא בירמיה ה' ט"ו ובחבקוק ב' א' ובתהילים פ"ה ט' שינויים בספרים אם היו"ד דגושה או רפה. עכ"ל.

^{זב} וכתב ברויאר (הנוסח ומקורותיו) שיתכן שהיו סופרים שמחמת דמיון המרכא והמתג בכתבי היד חשבו בטעות שהמתג שביו"ד הוא מרכא, ולכן הטעו פִּי־יִהְיֶה טָמֵא במרכא במקום המתג, וממילא ביטלו את ההקפה. וכיון שע"פ כללי הטעמים לפני מונח המשרת לפזר לא יבוא מרכא אלא מונח, היו סופרים שתיקנו והטעו פִּי־יִהְיֶה טָמֵא במונח במקום המרכא. וזהו המקור לשיטות השונות בספרים בהטעמת תיבה זו.

^{זג} יתכן שההטעמה בקדמא כאן היא טעות שנגרמה בהשפעת הפסוק הקודם בו מופיע הצירוף אֶשְׂרֵי יִהְיֶה ותיבת אֶשְׂרֵי מוטעמת בקדמא.

^{זד} ובגליון ציין שבספרים אחרים מוטעם וְאַל־יִהְיֶה־תֹּאמַר בקדמא גרש.

^{זה} וכתב ברכר בהערותיו לתנ"ך יהואש שההטעמה ברביעי מסתברת יותר, שאם מוטעם בגרש הפיסוק הוא: וְאַל יִהְיֶה תֹּאמַר הַתְּקַדְּשׁוּ לַמֶּקֶר, וְאַכְלֶתֶם בָּשָׂר. ואם מוטעם ברביעי הפיסוק הוא: וְאַל יִהְיֶה, הַתְּקַדְּשׁוּ לַמֶּקֶר וְאַכְלֶתֶם בָּשָׂר. וכונתו שמסתבר יותר שהפיסוק הגדול הוא בתיבת תֹּאמַר, שהרי אמר להם גם את ההמשך וְאַכְלֶתֶם בָּשָׂר, ואם הפיסוק הגדול הוא בתיבת לַמֶּקֶר, לא מובן שאמר גם את תיבות וְאַכְלֶתֶם בָּשָׂר.

וגם אם הכלל שכתב היה נכון, היו דבריו נכונים רק אם נניח שאמר להם הַתְּקַדְּשׁוּ לַמֶּקֶר וְאַכְלֶתֶם בָּשָׂר כדבר אחד, אך אם אמר להם שני דברים, דהיינו, הַתְּקַדְּשׁוּ לַמֶּקֶר, ועוד דבר אמר להם, וְאַכְלֶתֶם בָּשָׂר, יתכן שיבוא פיסוק גדול בתיבת לַמֶּקֶר, שהרי לא אמר להם כאן דבר אחד. ואכן באור החיים פירש שאמר להם שני דברים ולא דבר אחד.

אך באמת דבריו אינם נכונים כלל, משום שדרך הטעמים להתייחס לתיבות המקדימות את המאמר כאילו הן חלק מהמאמר, ולא להפסיקן מהמאמר (וכגון

יִי לָכֶם / (יִי לָכֶם)

במרכא – בכתיבה היד: ט"א ק ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ז, ט"ח, ט"א ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ז ט"ח ט"ט ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה
ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה
~ ובדפוסים: רוו"ה, למרים, גינצבורג, קסטור, קורן, ברויר. ~ וכן מוכח מכללי
הטעמים ומהמסורה⁷⁹.

בדרגא – בכתבי היד: ס"ז ס"ט סי"ג, א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ.

י"א כ"ד: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה / (וַיֵּצֵא מֹשֶׁה)

בזקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ב ס"ד ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ז, א"א א"ג א"י. ~ ובדפוס: ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא.

ברביע – בכתבי היד: ט"ח, ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ד סט"ו סי"ז, א"ב א"ה א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה^מ, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

י"ב ט"ו: עַד-הָאָסֶרָה / (עַד הָאָסֶרָה)

במקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"ג ס"ד ס"ה ס"ז ס"ח ס"י ס"א ס"ד ס"ו ס"ז ס"ח, א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, ברויאר.

במרכא – בכתבי היד: ס"א ס"ו ס"ט סי"ב, א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"י. ~
ובדפוסים: רוו"ה, גינצבורג, קסטרו, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

בפסוק: וַיֹּאמֶר אֶל־לְהִים יִקְוּוּ הַלְּמִים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וּתְרַאֲהָ הַנִּפְשָׁה (בראשית א' ט'). שהפסיקו הגדול הוא בתיבת אֶחָד, וא"כ, בתיבת אֶחָד מסתיים המאמר לכאורה, ויוצא שאת תיבות וּתְרַאֲהָ הַנִּפְשָׁה הקב"ה לא אמר. אך באמת כיון שדרך הטעמים להתייחס לתיבות המקדימות את המאמר כאילו הן חלק מהמאמר, ולא להפסיקן מהמאמר, לכן התייחסו הטעמים לתיבות וַיֹּאמֶר אֶל־לְהִים כאילו הן חלק מהמאמר, ואם כן ההפסק הגדול שבתיבת אֶחָד הוא ההפסק הגדול שבתוך המאמר, וסיום המאמר הוא באותהחמש שבתיות הַנִּפְשָׁה), ולכן לא בא פיסוק גדול אחר תיבות וְאֵל הָעַם תֹּאמַר. משום שהן התיבות המקדימות את המאמר.

מִי אֵלֹהִים כְּלָלִי מִשְׁרְתִּי הַתְּבִיר: כֹּאשֶׁר יֵשׁ שְׁתֵּי הַבְּרוֹת אוֹ יוֹתֵר בֵּין הַהִבֶּרֶה
הַמוֹטְעֵמֶת בְּמִשְׁרַת הַתְּבִיר, לַהֲבֵרָה הַמוֹטְעֵמֶת בַּתְּבִיר, הַמִּשְׁרַת יִהְיֶה דְרָגָה (כְּגוֹן:
נִיבְרָה אֶתֶם), וְכֹאשֶׁר יֵשׁ בְּנִינֵיהֶם פָּחוֹת מִשְׁתֵּי הַבְּרוֹת, הַמִּשְׁרַת יִהְיֶה מִרְכָּא (כְּגוֹן:
נִיבְרָה אֶתֶם), וְשׂוֹא נֶעֱחָשׁ כְּהִבֶּרָה לְעִנְיָן זֶה (כְּגוֹן: נִיבְרָה אֶת־שִׁמּוֹן).

ולכלל זה יש כמה יוצאים מן הכלל שנמנו במסורה (במק"ג פרשת משפטים, ובדקדוקי הטעמים (סעיף 19), ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, ובדרכי הניקוד והנגינות ל' משה הנקדן (שער הנגינות, טעם תביר), ובספר עט סופר לרד"ק (דף ל"ז ע"ב), ובשאר ספרי הראשונים העוסקים בכללי הטעמים שבהם מוטעם דרגא אע"פ שיש ר' הברה אחת בן המשרת לתביר.

ובפסוקו יש רק הברה אחת בין המשרת לתביר, וכיון שאינו נמנה ביוצאים מן הכלל המוטעמים בדרגא אע"פ שיש רק הברה אחת בין המשרת לתביר, מוכח שהוא מוטעם במרכא ולא בדרגא.

¹⁷⁰ דרך ר"ח ללכת תמיד בשיטת עין הקורא, וכאן נטה מזה וכתב שבכל הספרים וכתבי היד מוטעם ברביע ולא בזקף. אמנם ברוב כתבי היד המצויים בידנו אכן מוטעם בזקף כשיטת עין הקורא, וכן מוטעם גם בכתבי היד המדויקים, ומוכה שנוסה עין הקורא כאן אכן נכון ומדויק יותר.